

# Universitätsbibliothek Wuppertal

**DIONYSII || LAMBINI MON-||STROLIENSIS RE-||GII  
PROFESSORIS,|| IN || Q. HORATIVM FLACCVM EX FIDE  
ATQVE || AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM  
MANV-||scriptorum à se emendatum, et aliquoties  
recogni-||tum, ...**

**Horatius Flaccus, Quintus**

**Frankfurt/Main, 1577**

Ode 22: In Dianam

---

**Nutzungsrichtlinien** Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1066](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1066)

A VIVERE] accensæ, ardentes, non extinctæ. ignem enim vivere & mori dicimus, ut animantem quendam. notauimus ad Lucretium: ibi, *Et viuunt labentes atheris ignes.* lib. 1.

## IN DIANAM.

Ode. 22.

**M**ontium custos, nemorūq; virgo,  
Quæ laboranteis utero puellas  
Ter vocata audis, adimisque letho,  
Diua triformis:  
Imminens velle tua pinus esto:  
Quam per exactos ego letus annos,  
Verris obliquum meditantis ictum,  
Sanguine donem.

B

MONTIUM CVST. NEM.] ὄρεων ὀπίσκοπος. Od. 21. lib. 1. Vos letam flumini & nemorum coma, &c. Virg. lib. 1. Æn. Qualis in Eurota ripis aut per iuga Cynthi Exercet Diana choros: quam millesecuta hinc atque hinc glomerantur Oræades.

QVÆ LABORANTEIS VTERO PVELL.] Eandem esse Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine saculari pro imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his postremis nominibus eam appellat. Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Sive tu Lucina probas vocari, seu Genitalis. de qua sic M. Tull. 2. de nat. deor. Dianam autem eandem esse putant, à lucendo utramq; nominatam. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamq; Luciferam: sic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo invocant: quæ eadem Diana annuaga dicitur, non à venando: sed quod in septem numeratur tamquam vagantibus. Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij mature-

C scunt aut septem nonnunquam, aut plerumque nouem Luna cursibus: qui, quia mensa spatia consiciunt, menses nominantur, concinnèque, ut multa, Timæus, qui, cum in historia dixisset, quæ nocte natus Alexander esset, eadem Diane Ephesie templum deflagrauisse, adiunxit, minimè id esse mirandum, quod Diana, cū in partu Olympiadis adesse voluisset, afuisset domo. hæc tenus M. Tull. Sed cū Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis sit filia: quæ potest esse eadē Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine sexto, Ilithyiam, & Iunonis esse filiam, & præfido adesse partibus, non obscure significat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis affides, filia Iunonis, filiorum genitrix: sine te neque diem, neque noctem aspiciamus, neque pubescimus. Pindari verba sunt hæc, si quis magis delectatur Græcis: Εἰλειθυία πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοδενέος, ἀλουσον, ἦρας, γενέτιρα τέκνων. ἀνευ σέθεν ὁ φάος, ὁ μέλαιναν δρακόντες εὐφρόνων πέν ἀδελφῶν, ἐλάχρμεν ἀγλαῶν γυιον ἠβαν. Hesiodus item Ilithyiam, Iunonis fili-

am facit in Theogon. ἢ δ' ἠβλῶ καὶ Ἀρνα, καὶ εἰλειθυίαν ἐπικτην. Homerus autem Ilithyiam, μορῶσσαν, quod valet ποιοῦσαν, ὡς τὸς πόρους. id est, laborantem, seu occupatam in partibus, appellat il. π. his verbis: Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τὸν γὰ μορῶστος εἰλειθυία Εξάγαγε παρ' ἑσθλῶσδε, καὶ ἠελίῳ ἴδεν αὐγᾶς, & il. λ. numero multitudinis μορῶστος εἰλειθυίας Iunonis filias appellat. Ὡς δ' ὅταν ὠδίνωσιν ἔχῃ βέλος ὄζυ γυναικα Δριμύ, τότε παρ' εἰσι μορῶστος εἰλειθυίας Ἥρης θυγατέρες, id est, Quemadmodum autem cū telum acutū atque amarum, mulierem partus dolores sentientem tenet, tum procedunt Ilithyia partus laborem leuantes, Iunonis filia, &c. & Theocritus eid. λσ. μορῶστος Ἀρτεμιν. Pausanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuuisse ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autem Ilithyia nomen ab his didicisse: Delios quoque ei sacra facere, & carmen in eius laudem de partus doloribus cantare: Cretas verò existimare Ilithyiam in Cnosia regione natam, & Iunonis filiam esse. Pausania verba sunt hæc. Att. ἦν εἰλειθυία ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν τῆς Ἀητῆς ὠδίνῃ. Τὸς δ' ἄλλοις παρ' αὐτῶν φασὶ τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θυσοὶ δὲ τῆς εἰλειθυίας Δῆλιοι: καὶ ἕμνοι ἄδουσιν ὠδίνος. Κρήτης δὲ τῆς Χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Ἀρμισσῶ γενέσθαι τομίζουσαν εἰλειθυίαν, καὶ παῖδα ἦρας εἶναι. Idem Arcad. narrat se Ilithyia statuam vidisse apud Agyenseis à Dalmophonte fictam, quæ tota esset à capite vsq; ad calcæ veste textilitecta, cuiusq; nihil esset nudū, præter faciem, & extremas manus, & pedes: eius alteram manum porrectam esse, & explicatam: alteram facem tenere: quæ res vnum è duobus significaret, vel illam pueros ex utero matris in lucem, atque in luminis oras (ut ait ille) protrahere. verba Pausania sunt hæc: εἰλειθυία δ' εἰκόσται τις αὐ εἶναι δᾶδες, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδίνες. Ἐχρῆεν δ' αὐ λόγον καὶ ὅτι πιφθε αἱ δᾶδες, ὅτι εἰλειθυία ὄσιν ἢ εἰς φῶς ἄγουσα τὸς παῖδας. Plato autē in Theæteto eadē esse Dian. & Ilithy. putat, ut ex eius verbis perspicuū esse potest. αἰπᾶν δὲ τὸ ὕδρμιαν γυναικα αὐτὴν κλισοκομένῳ τε καὶ πικρῶσιν ἄλλας μαγεύεσθαι, φασὶν εἶναι τὴν Ἀρτεμιν, ὅτι ἀλοχος ἔσται τὴν λοχίαν εἰληχε. id est, causam autem, cur nulla mulier, quæ ipsa grauida fieri, & parere possit, obstetricis munere fungatur, aiunt hanc esse, quod Diana à pariendo immunis, maturandorum, & procurandorum partuum prouinciam nacta est. Plutarchus Sympof. 3. probl. 1. de luna loquens: Λέγεται δὲ καὶ παρ' εὐποκίαν σωμαρῆν. ὅταν ἢ διχόμηνος, ἀνεσοὶ τῶν ὑγρῶν μαλθακώτερες παρ' ἄλλοις τὰς ὠδίνας: ὅθεν οἶμαι καὶ τὴν Ἀρτεμιν, λοχίαν, καὶ εἰλειθυίαν ἐκ ὅσων ἐτέρων ἢ τὴν σεληνίῳ ὀνομάσθαι. id est, aiunt autem lunam etiam ad patiendi facilitatem, & felicitatē adiumento esse, cū est femiple na, remissione & relaxatione rerū liquidarū & humidarū partus dolores efficientē molliores, & leniores. Ex quo arbitror etiā Dianam Lochiā, id est, partuum præsidem, atq; arbitram, & Ilithyiam, ut pote quæ non sit alia à luna, esse nominatam. Idem Plutarchus ibidem lunam à Timotheo quodam ὠκυπόκον ostendit esse appellatam, id est, ad accelerandos partus vtilem. Plautus, Terentius, Varro,

E

F

A Varro, Catullus, & ceteri Latini, Iunonem Lucinam coniunctè, vel Lucinam tantum efferunt. Terent. Heautontim. *Iuno Lucina fer opem.* & Idem alibi. Plaut. Aulul. *Iuno Lucina inam fidem.* Catull. in carmine sæculari ad Dianam, *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis: Tu potens Triuia, & notho es Dicta lumine luna.* Plautus in Truculento, *date mihi huc ligna, atque ignem in aram, ut venerer Lucinam deam.* Varro lib. 4 de lingua Lat. *qua ideo videtur à Latinis Iuno Lucina dicta, vel quòd terram, ut physici dicunt, inuat, & lucet: vel quòd ab luce eius, qua quis conceptus est, una inuat, donec mensibus actis produxit in lucem. Facta igitur à inuando, & luce Iuno Lucina: à quo parientes eam inuocant. Luna enim nascentium dux, &c.* sic Horat. Od. 5. epod. *Per liberos te, si vocata partibus Lucina veris affuit.* Dionys. Halicarn. lib. 4. *εὐλειθυϊαν Ῥωμαῖοι καλεῖσιν Ἡραν φασφόρον.* Ilithyiam appellant Romani Iunonem luciferam. Theocritus *ἐγκωμ. Πηλεμ. Εὐλειθυϊαν, λυσίζωνον*, id est, soluentem zonam appellat. *Εἴθε γὰρ εὐλειθυϊαν ἐβώσατο λυσίζωνον Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίτησιν. Ἡ δὲ οἱ εὐμανέισσα παρῖσατο.* id est, hic enim Ilithyiam inclamauit, quæ zonam soluit, Antigona filia doloribus partus grauius affecta. Illa autem ei præstò futura, & apud eam permansura adstabat. Virgil. etiam ad equas transfert Georgic. 3. *Ætas Lucinam, iustosque pati Hymeneos Desinit ante decem: post quattuor incipit annos.* Oppianus lib. 1. partus dolores omnibus animantibus acerbos, & molestos esse significans, sic ait, *ὡς ἔριδιλυ γεννῆν, ἔδ' ἰχθύσι μοίρα ὤπασαν, ἔδ' ἀφα μῆνον ἐπιχρονίοισι γυναιξίν Ἀλγία, παντὴ δ' εἰσὶν ἐπαχθέες εὐλειθυϊαι*, id est. Quam non facilem ortum, seu nascendi rationem ne piscibus quidem fata tribuerunt neque terrestribus solum fæminis dolores incidunt, sed omni loco graues sunt Ilithyia. Cur eadem genitalis dicitur, ex iis, quæ suprâ exposita sunt, intelligere licet: qua de re tamen non nihil dicemus ad carmen illud sæculare, quod est post epod.

DIVA TRIFORMIS] *τρίμορφος*. Athenæus lib. 7. ait Apollodorum scribere in libris de Diis, triglam Hecatæ immolari propter communitatem, & coniunctionem nominis. Deam enim esse triforem. sic Athen. *Ἀπολλόδορος ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Ἐκάτῃ φησὶ θύεσθαι τριγλῶν διὰ τὴν ἐνόμητος οἰκισίαν. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός.* citat & Chariclidæ cuiusdã versum: *δέσποιν' Ἐκάτη, τριόδιπ' τρίμορφε, τριπλοῦσα, τριγλας κλυεμένη.* id est, ò regina Hecate, triuia, triformis, triplicem vultum, seu personam gerens, quæ triglis mulceris. iccirco autem triforem appellari dicunt alij, quòd eadem sit Diana, & Lucina, & Hecate, seu Proserpina. Virg. Æncid. 4. *Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Diane.* eandem, Triuiam appellat Ennius vel quòd in triuio ponitur, vel quòd in cælo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem. Seruius ad illum Virg. locum, *numero deus impare gaudet.* Pharmaceutr. notat, *Dianam dici propter triplicem eius potestatem.* hætenus Seru. Triplicem autem potestatem intelligit, in cælo, in terris, sub terris, seu apud inferos. Quidam tradiderunt, Dianam fingi solitam specie humana, equina, ca-

nina: atque iccirco triforem dictam. Alij quia Diana, quæ Diana est, modò sit *ἀμφοτέρως*, id est, gibbosa, seu gibbera, seu *μυνοειδής*, modò *διχέπμος*, id est, dimidiata: modò plena.

IMMINENS VILLÆ TVA P.] id est, pinus, quæ villæ meæ imminet, tua esto. his verbis hanc pinum Dianæ consecrat.

EXACTOS] confectos. *per exactos annos*, id est, quotannis.

OBLIQVVM MEDITANTIS] qui dum cæditur, conetur morsione obliqua eum, à quo cædatur, malè multare: vel qui videatur sese ad obliquas morsiones assuefacere, & exercere. hæc enim vis est verbi *meditandi* propria, quod à Græco *μελετῆν* tractum est.

## AD PHIDILEM.

## Ode 23.

Suadens, vt deos puris manibus, & conscientia benè actæ vitæ colat.

CÆLO supinas si tuleris manus  
Nascente luna, rustica Phidile:

Si ture placaris, & horna

Fruge Lareis, auidâque porca:

Nec pestilentem sentiet Africum

Fecunda vitis, nec sterilem seges

Rubiginem, aut dulces alumni

Pomifero graue tempus anno:

Nam, quæ niuali pascitur Algido

Deuota, quercus inter, & ilices:

Aut crescit Albanis in herbis

Victima, pontificum secureis

Ceruice tinguet. te nihil attinet

Tentare multa cade bidentium

Paruos coronantem marino

Rore deos, fragilique myrto.

Immunis aram si tetigit manus:

Non sumtuosa blandior hostia,

Mollibit auersos Penateis

Farre pio, & saliente mica.

CÆLO SUPINAS] notat interpres Homer. ad illum versum, *ἰλ. η. Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀπέθεν.* i. gentes autem precati sunt, & ad deos manus sustulerunt, solitos esse heroas manibus in cælum sublatis Iouem, ceterosq; deos cælestis precari: marinos, ad mare portectis: manes, & inferos, terra percussa. Primi moris exempla sunt hæc. Virg. Æn. 1. *Ingemit, & duplicem tendens ad sidera palmas, Talia voce refert.* Idem secundo. *Sustulit exutas vinculis ad sidera palmas.* Idem 3. *tendōq; supinas Ad cælum cum voce manus.* & 4. *Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.* Lucret. lib. 5. *Es pan-*